

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

**НАУЧЕН
СОБИР
НА МЛАДИ
МАКЕДОНИСТИ**

**КОНФЕРЕНЦИЈА ВО ЧЕСТ
НА ПРОФ. ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА**

Скопје, 2016

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

**Уредник на издавачката дејност
на Филолошки факултет „Блаже Конески“**
проф. д-р Славица Велева, декан

Одговорен уредник:
д-р Анета Дучевска

Редакциски одбор:
д-р Анета Дучевска
м-р Бобан Карапејовски
м-р Бојан Петревски

Лектура:
м-р Бобан Карапејовски
м-р Бојан Петревски
Биљана Стојановска

Рецензенти:
д-р Марија Паунова
д-р Симон Саздов
д-р Искра Тасевска-Хаџи-Бошкова
д-р Станислава Сташа Тофоска
д-р Томислав Тренивски
д-р Емилија Црвенковска

Компјутерска обработка и печат:
БороГрафика

Тираж: 300 примероци

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Катедра за македонски јазик
и јужнословенски јазици

**ОСМИ НАУЧЕН СОБИР НА МЛАДИ МАКЕДОНИСТИ
КОНФЕРЕНЦИЈА ВО ЧЕСТ
НА ПРОФ. ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА**

Скопје, 2016

ПРЕДГОВОР

Осмиот научен собир на млади македонисти се одржа на 16, 17 и 18 мај 2013 година на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје. Овој собир се карактеризира како посебен од најмалку две причини: а. со него се одбележува 20-годишнината од одржувањето на првиот собир – тоа е и причината поради која се отстапи од двогодишната динамика (претходниот се одржа во 2010 год.); б. на предлог на Катедрата за македонски јазик, усвоен од Наставно-научниот совет на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“, собирот доби уште една одредница во својот наслов: **Конференција во чест на проф. Лилјана Минова-Ѓуркова**. Со ова ѝ изразуваме благодарност и почит на личноста што беше иницијатор, организатор и поддржувач на овие собири.

Кус историјат на собирот

Првиот научен собир на млади македонисти се одржа на 20 и 21 мај 1993 година на Филолошкиот факултет во Скопје. Иницијативата за организирање на ваков собир ја даде проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова, член на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, која, пак, едногласно ја усвои и ја презеде обврската за организација на собирот. Основниот концепт на собирот беше тој да претставува научна средба на млади научни работници чија прва или втора специјалност е македонскиот јазик, со идеја да се одржува на секои две години и да прерасне во традиција на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици. Идејата се оствари со следниов редослед: во 1995 год. се одржа Вториот научен собир на млади македонисти, 1997- Третиот, 1999 – Четвртиот, по кој дојде до прекин во динамиката од оправдани причини. Традицијата се обнови во 2006 година со одржување на Петтиот научен собир, по кој следуваše Шестиот – 2008 и Седмиот – 2010. На овие собири учествувале над 300 млади научни работници.

Покровителство

По иницијатива на Организацискиот одбор на Првиот научен собир, за покровител на собирот е предложен ректорот на Универзитетот „Св Кирил и Методиј“. Покровителството беше прифатено од страна на сите ректори: 1993 – проф. д-р Томислав Чокревски; 1995 и 1997 – проф. д-р Радмила Кипријанова; 1999 – проф. д-р Александар Анчевски; 2006 – проф. д-р Ѓорѓи Мартиновски; 2008 и 2010 – проф. д-р Велимир Стојковски. Освен од Универзитетот, собирот добиваше финансиска, логистичка и морална поддршка и од надлежните министерства при Владата на РМ, како и од Деканатот на Филолошкиот факултет.

Организација

Во организацијата на сите собири се вклучени членовите на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици, како и млади надворешни соработници – магистранти и докторанди при Катедрата. Местото на одржување на собирот се просториите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“. Што се однесува до периодот на одржувањето, првичната замисла тоа да биде месецот мај (како придружување кон одбележувањето на патрониот празник на Универзитетот) се оствари со првите четири собири. Последните три се одржаа во декември, со идеја овој собир да биде една од манифестациите за одбележување на патрониот празник на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ (19 декември).

Зборници

Рефератите прочитани на досегашните собири се објавени во посебни зборници. Како издавачи се јавуваат Универзитетот, Факултетот и Катедрата.

Учесници

Уште со Првиот научен собир на млади македонисти, оваа манифестација се здоби со меѓународен карактер. Имено, покрај домашните млади македонисти, на него земаат учество и млади македонисти-странци. Тоа се главно студенти, постдипломци, докторанди од странски универзитети, кои се занимават со теми од областа на лингвистиката и славистиката

пошироко, како и на македонистиката потесно. Досега се вклучиле над 50 странски учесници.

* * *

Зборникот што е пред вас содржи 30 статии, што претставува повеќе од половина од вкупниот број учесници на собирот во 2013 година: со реферати се претставија 55 учесници, од кои 13 странци. Во подготовката на зборникот зедоа учество: тројца лектори; членови на Катедрата за македонски јазик и јужнословенски јазици и на Катедрата за македонска книжевност и јужнословенски книжевности како рецензенти на трудовите; Деканатот на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ како финансиски поддржувач; печатницата Борографика како реализатор на изданието. На сите нив и на сите автори им изразуваме голема благодарност.

Организациски одбор на собирот
Редакциски одбор на зборникот

д-р Анета Дучевска, претседател
м-р Бобан Карапејовски, член
м-р Бојан Петревски, член

СОДРЖИНА

Борче АРСОВ БЕЛЕЖЕЊЕТО НА РЕДУКЦИЈАТА НА НЕАКЦЕНТИРАНИТЕ ВОКАЛИ ВО КУЛАКИСКОТО И ВО ТРАИСКОТО ЕВАНГЕЛИЕ ВО СПОРЕДБА СО КОНИКОВСКОТО ЕВАНГЕЛИЕ	13
Перчо БОЖИНОВСКИ СОВРЕМЕНИ ЛИНГВИСТИЧКИ ПРОУЧУВАЊА – ЛИНГВИСТИЧКА АНАЛИЗА НА КОНЦЕПТУАЛНАТА МЕТАФОРА ОД АСПЕКТ НА КОГНИТИВНАТА ЛИНГВИСТИКА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	27
Александра ГЕЦОВСКА ЕТИМОЛОШКО-ХРОНОЛОШКА АНАЛИЗА НА СЛОВЕНСКИОТ КОМПОЗИТ ‘ЧОВЕК’	45
Аманда ГРЕБЕР ДОБАР ЈАЗИК, ДОБАР ГРАЃАНИН: ЈАЗИЧНАТА ПРАКТИКА И ИДЕНТИТЕТОТ ВО МАКЕДОНСКИТЕ ЧИТАНКИ 1945–2000’	57
Марија ГРКОВА ЗА ВЕЖБИТЕ ПОВРЗАНИ СО ГРАМАТИЧКИТЕ КАТЕГОРИИ НА ИМЕНКИТЕ ОД УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ – ПОЧЕТНО РАМНИШТЕ	73
Милан ДАМЈАНОСКИ МЕТАФИКЦИЈАТА ВО „КУКЛИТЕ НА РОСИЦА“ ОД ОЛИВЕРА НИКОЛОВА	87
Марија ЃОРЃИОСКА ВЛИЈАНИЕТО НА ФАКТОРОТ СРЕДИНА ПРИ УСВОЈУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ВТОР	97
Катарина ЃУРЧЕВСКА - АТАНАСОВСКА РЕГИСТАРОТ КАКО ФУНКЦИОНАЛНА ЈАЗИЧНА ВАРИЈАНТА И УЛОГАТА НА ПРЕВЕДУВАЧОТ	109
Мерсиha ИСМАЈЛОСКА КНИЖЕВНОТО И ВИЗУЕЛНОТО ВО „ЦРНИ ПРОРОЦИ“ ОД ДИМИТРИЕ ДУРАЦОВСКИ	129
Љупка ЈОВАНОВСКА ФОРМИТЕ ЗА ОБРАЌАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	137

Бобан КАРАПЕЈОВСКИ ГОВОРОТ НА С. БРАЈЧИНО, ПРЕСПАНСКО	145
Sonja KИTANOVKA-KИMOVSKA DOUBLE NEGATION IN MACEDONIAN AND ENGLISH: ACQUISITIONAL ISSUES	157
Александра КОЦИЌ ПРЕДЛОГОТ ЗАД ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО РУСКИОТ ЈАЗИК	171
Душко КРСТЕВСКИ ОДИСЕЈ НАСПРЕМА ОРФЕЈ ИЛИ КАКО ГИ РАСКАЖУВА ГУЗЕА СВОИТЕ МИТОВИ И КОШМАРИ	183
Ема ЛАКИНСКА ПРОБЛЕМИТЕ ПРИ ПРЕВОДОТ НА ПРИКАЗНИ ЗА ГУСКАТА ОД ГИ ДЕ МОПАСАН ОД ФРАНЦУСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК	193
Наталија ЛУКОМСКА ДАЛИ ГЛАГОЛСКИОТ ПРИЛОГ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И СОВРЕМЕНИОТ ПРИЛОШКИ ПАРТИЦИП ВО ПОЛСКИОТ ЈАЗИК ИМААТ ИСТО ЗНАЧЕЊЕ?	205
Михајло МАРКОВИЌ ГУБЕЊЕ НА ЕРОВИТЕ ВО СЛЕПЧЕНСКИОТ ПАТЕРИК	217
Адриана МИТРОВИЌ, Катерина НАУМОСКА „НА ШО ДА КЛАЈМЕ ДИКАТ?“	225
Наташа МЛАДЕНОВСКА-ЛАЗАРЕВСКА ЛИКОВИ ПОМОШНИЦИ И ЛИКОВИ ПРОТИВНИЦИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈУНАЧКИ ЕПОС ЗА МАРКО КРАЛЕ	235
Бисера ПАВЛЕСКА-ГЕОРГИЕВСКА ЛЕКСИКАТА ПОВРЗАНА СО ЗЕМЈОДЕЛСКАТА ДЕЈНОСТ ВО МАКЕДОНСКИТЕ ЦРКОВНОСЛОВЕНСКИ ТРЕБНИЦИ	255
Милица ПЕРИЌ КРАТАК ОСВРТ НА ЛИЧНА ИМЕНА У ДЕЛУ ПЕТРЕТА М. АНДРЕЕВСКОГ. ОНОМАСТИЧКА АНАЛИЗА	267
Бојан ПЕТРЕВСКИ ДЕСКРИПТИВНОСТА НАСПРОТИ ЕПИСТЕМИЧНОСТА ВО ПОСЛЕДИЧНИТЕ РЕЧЕНИЦИ	273

Елена ПРЕНЦОВА ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ПРАВОПИС – КЛУЧЕН ЕЛЕМЕНТ ВО НАСТАВАТА ПО МАЈЧИН ЈАЗИК ВО ЗАДОЛЖИТЕЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	279
Елена РУСЕСКА МАКЕДОНСКО-ПОЛСКИ ПАРАЛЕЛИ КАЈ КОЛОКАЦИИТЕ НА ПОИМОТ ВЛАСТ/WŁADZA	285
Милена САЗДОВСКА ПОЈАВАТА НА ЕВРОЖАРГОН ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	295
Јелена СТОЈКОВИЌ МАКЕДОНСКО –ТЕЛ И СРПСКО –ТЕЛ	309
Sandra SUDEC IMENSKE SLOŽENICE U HRVATSKOM I MAKEDONSKOM CRKVENOSLAVENSKOM JEZIKU	323
Зорица ТРАЈКОВА УБЕДЛИВОСТА НА/ВО ПОЛИТИЧКИТЕ ГОВОРИ	339
Тунде ХАТАЛА ЗА НЕКОИ ИСТИ ФРАЗЕОЛОШКИ ИЗРАЗИ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО УНГАРСКИОТ ЈАЗИК	355
Јордана ШЕМКО-ГЕОРГИЕВСКА ОБРАЗУВАЊЕ НА НАЗИВИ НА АПСТРАКТНИ ОСОБИНИ (NOMINA ESSENDI) ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО АЛБАНСКИОТ ЈАЗИК	361

Марија ГРКОВА
Скопје

ЗА ВЕЖБИТЕ ПОВРЗАНИ СО ГРАМАТИЧКИТЕ КАТЕГОРИИ НА ИМЕНКИТЕ ОД УЧЕБНИЦИТЕ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ЗА СТРАНЦИ – ПОЧЕТНО РАМНИШТЕ

Апстракт: При учењето македонски јазик како странски, сметаме дека е од голема важност усвојувањето на граматичките категории кај именките, за што се определевме по овој повод. Во план е да бидат анализирани одговорите од вежбите поврзани со граматичките категории на именките, направени од страна на студентите од странство што го учат македонскиот јазик. Си поставивме цел да бидат земени предвид вежби за почетно рамниште од учебници по македонски јазик како странски кои ќе бидат искористени за подготвување контролни тестови. Во нашата анализа ќе ги имаме предвид следните критериуми: 1. Контролните тестови да се спроведат меѓу студенти што го учат македонскиот јазик како странски во Република Македонија и меѓу студенти што го учат македонскиот јазик како странски надвор од Република Македонија (во некои од лекторатите по македонски јазик); 2. Со контролните тестови да бидат опфатени студенти со различен мајчин јазик. По анализата на одговорите, каде што ќе биде застапена и статистичка анализа, очекуваме да дојдеме до заклучоци - каков вид вежби се потребни за усвојување на граматичките категории кај именките.

Клучни зборови: македонски јазик како странски, граматички категории на именките, учебници, вежби, тестирање.

Вовед

Терминот странски јазик се однесува на јазикот за кој нема можност да се изучува на ‘природен’, интерактивен начин, туку мора свесно преку специјална настава (Е. Црвенковска, Е. Петроска 2013:12). Македонскиот јазик е странски јазик за сите странци што живеат во Републикава, но и за луѓето што живеат надвор од неа.

Наставата по македонски јазик како странски претставува посебна сфера на македонистиката, која се развива повеќе од

петдесетински период во РМ. Првиот конкретен чекор во однос на наставата по македонски јазик како странски, бил формирањето на Центарот за тестирање и за сертифицирање на македонскиот јазик како странски – ЦЕТИС МАК, кој официјално бил отворен во 2007 година. Идејата за негово оформување е да постои официјално тестирање и сертифицирање на македонскиот јазик како странски и сите активности поврзани со областа. За побрзо реализирање на оваа идеја бил инициран европскиот 9-месечен проект во рамките на програмата ТЕМПУС, а во рамките, пак, на овој проект бил подготвен тестот по македонски јазик како странски јазик – ТЕМАК (Пановска-Димкова, И., Гочкова-Стојановска, Т. 2010:541). Тестот бил оформен во согласност со стандардите претставени во Заедничката европска референтна рамка за јазиците (ЗЕРП, англ. Common European Framework of Reference for Languages - CEFR) поставена од Советот на Европа во 2001 година. Како што е познато, упатството ЗЕРП претставува еден вид библија за оние што се занимаваат со изготвување учебници, курсеви, тестови за изучување на еден јазик како странски (Дучевска, А. 2003:41).

За да постои успешна настава по јазик, воопшто настава, потребно е да има соодветни учебни помагала.¹ Во рамките на македонистиката, за таа цел се изработени три нови учебници (за почетно, средно и за напредното ниво), наменети за наставата по македонски јазик како странски. Трите учебници (*Божилак* од Татјана Гочкова-Стојановска и од Искра Пановска-Димкова, *Суница* од Гордана Алексова и *Виножито* од Анета Дучевска и од Симон Саздов) се изработени според упатствата на ЗЕРП.

За потребите на рефератов ексерпиривме дел од досега објавените учебници по македонски јазик како странски наменети за почетно рамниште. Всушност, ги издвоивме вежбите во кои се вклучени граматичките категории на именките, подготвивме два контролни теста што ги спроведовме кај студентите од странство, користејќи ги следниве учебници: *Божилак* од Татјана Гочкова-Стојановска и од Искра Пановска-Димкова, *Македонски јазик за странци* од Ружа Паноска и од Александар Џукески и работната тетратка *Зборувате ли македонски?* од Татјана Гочкова-Стојановска и од Елени Бужароска.

Целта на овој труд е да се направи обид да се анализираат решенијата на вежбите од двата контролни теста. Контролните тестови беа спроведени меѓу студенти што го учат македонскиот јазик како странски во Република Македонија и меѓу студенти што го учат македонскиот јазик како странски надвор од нашава Република, т.е. во два лекорати по македонски јазик.

За решенијата од контролните тестови ќе стане збор понатаму, а овде ќе се задржиме на потребите од усвојувањето на граматичките

¹ Како што е познато, досега се објавени околу петнаесетина учебници наменети за наставата по македонски јазик како странски.

категории кај именките во македонскиот јазик и нивните дефинирања од различни автори за различни јазици.

Како што е познато, според нашите граматички (Ст. Бојковска, Д. Пандев, Л. Минова-Гуркова и Ж. Цветковски 2008:160), граматичките значења на зборовите, кои обично се викаат и **категоријални**, се искажуваат со посебни граматички средства. Тоа се поопшти, апстрактни значења според кои различни зборови се обединуваат во одделни групи или класи врз основа на некои историски појави.

Слични дефинирања за граматичките категории, среќаваме и кај други автори од други јазични средини. По овој повод, ќе го споменеме мислењето на Миновиќ (M. Minović 1974:107), кој во својата книга „Увод у науку о језику“ во делот за зборовните групи во јазикот, пишува дека зборовите меѓу себе, во секоја зборовна група, се обединуваат со некои општи, граматички значења и со нивните формални показатели. Шкилјан (D. Škiljan 1980:108), пак, пишувајќи за флексијата кај менливите зборовни групи наведува дека *флексијата кај именските зборовни групи (во кои ги вклучува именките, придавките, заменките и броевите) е деклинацијата, а флексијата кај глаголите е конјугацијата и дека подгрупите на граматемите што се јавуваат во деклинацијата и во конјугацијата содржат некои белези што ги поврзуваат во поголеми групи, кои, всушност, се граматичките категории.*

Анализа на контролните тестови

Контролните тестови беа спроведени кај студенти што го учат македонскиот јазик во Р Македонија или надвор од Републикава.² Па, според тоа, во овој труд се решивме анализата да ја поделиме во две групи, и тоа според мајчиниот јазик на студентите, т.е. според припадноста и според неприпадноста во групата на словенските јазици. Така, ќе разликуваме: 1) анализа на решенијата од студентите чиј мајчин јазик е од групата словенски јазици (*словенечки* и *руски*) и 2) анализа на решенијата од студентите чиј мајчин јазик не е од групата словенски јазици (*грчки* и *турски*).³

² По овој повод, изразуваме посебна благодарност до професорките: Намита Субиото од Љубљана, Словенија, Наташа Прасолова од Санкт Петербург, Русија, Виолета Јанушева од Битола, Македонија и до менторката, професорката Лидија Тантуровска од Скопје, Македонија, што ни помогнаа при тестирањето на студентите.

³ За секоја група од анализата одбравме по два јазика по случаен избор, односно во зависност од околностите.

1. Анализа на решенијата од контролните тестови на студентите чиј мајчин јазик е од групата на словенските јазици

1.1 Анализа на решенијата од Контролниот тест 1 и од Контролниот тест 2 на студентите од Словенија

Контролниот тест 1 е составен од 8 вежби за почетно рамниште. Со тестот се тестирани 20 студенти што го учат македонскиот јазик во Словенија, од кој двајца се родени и живееле во Бугарија.

Контролниот тест 2, пак, е составен од 11 вежби за почетно рамниште. Со овој тест се тестирани 12 студенти, од кој 11 се родени и живеат во Словенија, а еден студент е роден и живеел во Хрватска.

1.1.1 Решенија во рамките на граматичката категорија *род* кај именките

1) Именки од м.р.:

а) Именки од м.р. на кои правилно им е одреден родот:
авиони, новинари, синови, возови и сл.

б) Именки од м.р. што се групирани како именки од
среден род: *столи (столови), возови, сладоледи, сокови*.

2) Кај именките од ж.р. немаше отстапување при
одредувањето на родот:

а) Именки од ж.р. на кои правилно им е одреден родот:
книги, новинарки, кока-коли, земји, сестри и сл.

3) Именки од ср.р.:

а) Именки од ср.р. на кои правилно им е одреден родот:
села, пенкали (пенкала), кечевы (кучиња).

б) Именки од ср.р. што се групирани како именки од
машки род: *кучевы (кучиња), мачевы (мачиња), пенкали (пенкала)*.

в) Именка од ср.р. што е групирана како именка од
женски род: *здолништа*.

1.1.2 Решенија во рамките на граматичката категорија *број* кај именките

1) Како што знаеме, еднословните именки од м.р. прават
множина со наставката *-овы (-евы)*. При што,
забележавме:

а) Правилно употребени мн. форми со *-овы (-евы)*:
ножовы / ножевы, возовы, столовы, деновы.

б) Неправилно употребени мн. форми со *-овы (-евы)*:
братовы, но и братевы, дедовы, татковы, мажевы.

1а). За повеќесложните именки, пак, од м.р. знаеме дека прават множина со наставката *-и*. Од решенијата забележавме:

а) Правилно употребени мн. форми со *-и*: *автомобили, прозорци*.

б) Неправилно употребени мн. форми со *-и*: *вози/возоти, брати, столи, дени, соки и ножи*.

Забележавме отстапување при множинските форми од именките: *dedo* и *brat*, т.е.: *дедевци* и *браќите*, но ги забележивме и формите: *сока, сина, брата* и *ножа*.

Во словенечкиот јазик именките од м.р. што завршуваат на консонант прават множина со наставката *-а*, а именките (м.р.) што имаат завршок *-а*, *-о* или *-е*, прават множина со наставката *-í*. На пример: *hotel-hotéla; grad-gradú* (Н Југ-Кранјес 1992:15).

2) Во Контролниот тест 1 немаше отстапување во однос на мн. форми од именките од ж.р., но во Контролниот тест 2, забележавме:

а) Правилно употребени мн. форми на именките од ж.р.: *сестри, жени, ќерки, книги, пошти, раце, нозе*.

б) Неправилно употребени мн. форми на именките од ж.р.: *сестре, жене, ќерке, раци, нози/ноги, кали/калови, книзи, поште*.

3) Кај мн. форми на именките од ср.р. забележавме:

а) Правилно употребени мн. форми на именките од ср.р: *деца, кучиња, мачиња, кафиња, имиња* и сл.

б) Неправилно употребени мн. форми на именките од ср.р: *деса/детса/детета/детиња/деци, кучињи/кучета/куча/кучи (кучиња), предавањи, мачиќи/мачи/мачеви (мачиња), кафети/кафи/кафула (за кафиња), пенкали, увоци/увоти (за уши), имената/имењата (имињата), писмите (писмата), лиците, ликата и лициња (за лицата) и срците (срцата)*.

Множинската форма *луѓе* се среќава во варијантите *лугета* и *луѓите*, но и *човеците*, па дури и *људите*.

1.1.3 Решенија во рамките на граматичката категорија *определеност* кај именките

Во однос на употребата на членските наставки, во вежба (Ружа Паноска и Александар Џукески, *Македонски јазик за странци*, стр. 92, вежба бр.: 4), во која треба да се употребат сите членски наставки, ретко среќаваме отстапки (само во еден тест пишува *весникат* и *ученикат*). Но, во случаи кога треба да се употреби членска наставка на именка во реченица, тогаш отстапките се побројни.

1) Определување на именките од м.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *браќата, учителот, забот, дворот, зеленчукот, шалтерот, снопјето, облаците*.

б) Неправилно членување на именски форми и неправилно употребен член: *браќите/ браќате, весникат, ученикат, прозоречат, човекој, телевизорој,⁴ песокоти.*

2) Определување на именките од ж.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *љубовта, бањата, масата, јаболката, мачката* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми: *љубовто/ љубовот, калите/ каловите.*

3) Определување на именките од ср.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *селата, здолништата, децата, кучињата* и сл.

б) Неправилно членувана именска форма: *кучињите, кафети, увоти (за ушите), имињите (имињата), писмите (писмата), лиците (за лицата) и срците (срцата).*

Има отстапки и при пишување: *десата, сонсето, бањата.⁵*

Анализата на тестовите на студентите од Словенија покажа дека најголемиот број отстапувања се однесуваат на мешањето на наставките за правење множина, но и на употребата на членот. Како што е познато, во словенечкиот јазик не постои постпозитивен член, а определеноста на лицата/ предметите се изразува преку употребата на показни заменки.

1.2 Анализа на решенијата од Контролниот тест 2 на студентите од Русија

Со Контролниот тест 2 беа тестирани и две студентки од Русија. Повеќето вежби во овие два теста се решени без грешка, но се направени и одредени отстапки.

1.2.1 Решенија во рамките на граматичката категорија *број* кај именките

Решенијата од двата теста на студентите од Русија покажаа дека нема отстапувања при граматичката категорија *род* кај именките, но сепак, постојат отстапки во рамките на граматичката категорија *број*. Тие отстапки се:

1) Множинските форми од именките од м.р. со наставката *-и*:

а) Правилно употребени мн. форми: *мажи, авиони, новинари* и сл.

б) Неправилно употребена мн. форма: *маже*

⁴ Во словенечкиот јазик не постои постпозитивен член, како што тоа е случај со македонскиот јазик.

⁵ Наидовме на примери во кои има мешање на писмата (кирилица и латиница).

2) Отстапувања во однос на именките од женски род нема, но при множинските форми од именките од ср.р. употребени со прилогот *многу*, го забележавме следново:

а) Правилно употребени мн. форми: *села, мачиња, пенкала* и сл.

б) Неправилно употребена мн. форма: *кафета*

Во едниот тест множинската форма од именката *брат* со бројот *два* е напишана: *двајца брата*.

1.2.2 Решенија во рамките на граматичката категорија *определеност* кај именките

Во прилог ќе ги анализираме решенијата и отстапките во рамките на членувањето на именките во македонскиот јазик, од тестовите на студентките од Русија:

1) Немаше отстапувања при определувањето на именките од м.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *столовите, ножовите, песоците* и сл.

2) Определување на именките од ж.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *учителките, книгите, поштите, банките, нозете* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми: *калите/каловите*.

3) Определување на именките од ср.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *писмата, децата, ушите, очите* и сл.

б) Неправилно членувана именска форма: *писмате*

Во двата теста е погрешена мн. форма *луѓе*: *луѓета/луѓете*.

Според овие резултати можеме да заклучиме дека студентките од Русија, главно, имаат отстапувано при правењето множина од приказаните именки, а поретко, при употребата на членот за определување.

2. Анализа на решенијата од контролните тестови на студентите чиј мајчин јазик не е од групата на словенските јазици

2.1 Анализа на решенијата од Контролниот тест 1 и од Контролниот тест 2 на студенти чиј мајчин јазик е грчкиот

Со Контролниот тест 1 е тестирана една студентка родена во Грција, а, пак, со Контролниот тест 2 се тестирани 5 студенти од Грција, коишто живеат и го учат македонскиот јазик како странски во Битола.

2.1.1 Решенија во рамките на граматичката категорија *род* кај именките

- 1) Именки од м.р.:
 - а) Именки од м.р. на кои правилно им е одреден родот: *новинари, синови, столови, авиони, возови, сокови* и сл.
 - б) Именка од м.р. што е групирана како именка од среден род: *авиони*
- 2) Кај именките од ж.р. немаше отстапувања:
 - а) Именки од ж.р. на кои правилно им е одреден родот: *книги, новинарки, кока-коли, земји/земји, сестри* и сл.
 - 3) Именки од ср.р.:
 - а) Именка од ср.р. на која правилно им е одреден родот: *село, пенкали (пенкала), кечеви (кучиња), кафина, мачина* и сл..
 - б) Именки од ср.р. што се групирани како именки од женски род: *деците* и *селите*.

2.1.2 Решенија во рамките на граматичката категорија *број* кај именките

- 1) Множинските форми на именките направени со наставката *-ови (-еви)*:
 - а) Правилно употребени мн. форми со *-ови (-еви)*: *часови, денови, возови, сокови, столови, ножови* и сл.
 - б) Неправилно употребени мн. форми со *-ови (-еви)*: *калови, селови*.
- 1а) Множинските форми од именките од м.р. со наставката *-и*:
 - а) Правилно употребени мн. форми со *-и*: *колеги, другари, мајстори, професори* и сл.
 - б) Неправилно употребени мн. форми со *-и*: *дени, столои/ столи/ столки, ножои/ ножи, таткои, дедои, сини (за синови), возоти и соки*.
- 2) Множинските форми на именките од ж.р.:
 - а) Правилно употребени мн. форми на именките од ж.р.: *сестри, жени, ќерки, книги, пошти, раце* и *нозе*.
 - б) Неправилно употребени мн. форми на именките од ж.р.: *земји*, но и варијантите *земи* и *земии (земји)*, *раки/ракати (раце)*, *ноги (нозе)*, *ношја (за ноќи)*, *кали*.
- 3) Множинските форми на именките од ср.р.:
 - а) Правилно употребени мн. форми на именките од ср.р.: *кучиња, мачиња, пенкала, деца, кафиња* и сл.

б) Неправилно употребени мн. форми на именките од ср.р.: *кучина/ куча/ кучи (кучиња), мачина/ мачи (мачиња), сели (села), пенкали (пенкала), кафи, срџина/ срџи (срџиња), убити/увоти (ушите), оки (за очите), имени/ имена (имињата), лица (за лицата), семејствои, девојчети, предавањети, деците.*

2.1.3 Решенија во рамките на граматичката категорија определеност кај именките

1) Определување на именките од м.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *весников,-он,-от, учеников,-он,-от, лебот, станот, браќата, столовите, зеленчукот, чадорот, соседите, автобусите* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми: *мажата (мажот), песоката.*

2) Определување на именките од ж.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *книгава,-на,-та, масите, јаболката, мачката, љубовта* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми: *учителкива,-на,-та (наместо учителкиве, -не, -те), калите.*

3) Определување на именките од ср.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *езерово,-но,-то, дрвово,-но,-то, децата, сонцето, овошјето* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми и неправилно употребен член: *писмате/ писмите (писмата), девојчети (за девојчињата), кучистати (кучињата), деците (децата), селите (селата), ѓубрекот (ѓубрето), лиците (лицата), имените (имињата).*

2.2 Анализа на решенијата од Контролниот тест 1 и од Контролниот тест 2 на студентите од Турција

Со Контролниот тест 1 се тестирани 12 студенти од Турција, кои го учат македонскиот јазик преку Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Овие студенти за прв пат учат македонски јазик, а помал дел од нив (двајца, тројца студенти) имаат мали познавања од англискиот, арапскиот или од курдскиот јазик. Останатите го зборуваат само мајчиниот јазик.

Преку Контролниот тест 2, пак, се тестирани 22 студенти од истото говорно подрачје. Кога се спроведуваше тестот, студентите го немаа завршено почетното рамниште.

2.2.1 Решенија во рамките на граматичката категорија *род*⁶ кај именките

- 1) Именки од м.р.:
 - а) Именки од м.р. на кои правилно им е одреден родот: *авион, сок, сладолед, син, новинар, стол, воз* и сл.
 - б) Именки од м.р. што се групирани како именки од женски или среден род: *маж/ мажи* (во ж.р.), *ресторан/ ресторани, ден/ денови* (во ср.р.).
- 2) Именки од ж.р.:
 - а) Именки од ж.р. на кои правилно им е одреден родот: *сестра, земја, кока-кола, книга* и сл.
 - б) Именка од ж.р. што е групирана како именка од ср. р.: *аптека/ аптеки*.
- 3) Именки од ср.р.:
 - а) Именки од ср.р. на кои правилно им е одреден родот: *маче, кафе, куче, пенкало, село* и сл.
 - б) Именки од ср.р. што се групирани како именки од женски род: *здолниште/ здолништа, дете/ деца*.

2.2.2 Решенија во рамките на граматичката категорија *број* кај именките

- 1) Множинските форми на именките направени со наставката *-ови (-еви)*:
 - а) Правилно употребени мн. форми со *-ови (-еви)*: *градови, ножови, столови, возови* и сл.
 - б) Неправилно употребени мн. форми со *-ови (-еви)*: *таткови, дедови* (овие форми се среќаваат кај седум од 12 теста), *братови, мажеви, јазикови, подароциови, имеви/ имови, семејствоови, песокови, сладови/ сладолеви, калови, вестови, нокови* и *селови*.
- 1а) Множинските форми на именките од м.р. направени со наставката *-и*:
 - а) Правилно употребени мн. форми со *-и*: *прозорци, професори, ресторани, компјутери, мажи* и сл.
 - б) Неправилно употребени мн. форми со *-и*: *деди, брати/ браци, гради* (за *градови*), *јазики, подароки, столи, дени, весници, часи, вози, соки* и *сини* (за *синови*).
- 2) Множинските форми на именките од ж.р.:

⁶ Важно е да се нагласи дека за турскиот јазик не е својствена граматичката категорија *род*.

а) Правилно употребени мн. форми на именките од ж.р.: *новинарки, земји, книги, сестри, години, недели* и сл.

б) Неправилно употребени мн. форми на именките од ж.р.: *раке, ноги, киниги*.

3) Множинските форми на именките од ср.р.:

а) Правилно употребени мн. форми на именките од ср.р.: *деца, села, семејства, имиња, кучиња* и сл.

б) Неправилно употребени мн. форми на именките од ср.р.: *има (за имиња), деци/дета, сели, мача, кучи, пенкали/пенкалони (за пенкала), кафи, ува (ушите) и лицања*.

2.2.3 Решенија во рамките на граматичката категорија *определеност* кај именките

1) Определување на именките од м.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *денот/деновите, ресторанот/рестораните, компјутерот/компјутерите, мажот/мажите* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми: *мажито/мажита* и *човекто*.

2) Определување на именките од ж.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *жената/жените, аптеката/аптеките, пордавницата/продавниците* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми: *аптекито/аптекита, љубовот, учителва,-на, -та (за учителка), раците и книгито*.

3) Определување на именките од ср.р.:

а) Правилно членувани именски форми: *детето/децата, кучето/кучињата, селото/селата* и сл.

б) Неправилно членувани именски форми: *селите/селовите, овошјете (овошјето), сонцете (сонцето), пилената/пилеве, -не, -те (за пилиња), здолништете и писмите*.

Според анализата на решенијата од двата контролни теста што беа спроведени меѓу студентите од турското говорно подрачје, можеме да заклучиме дека најчестите отстапувања се однесуваат на употребата на наставките за добивање множински форми од именките во македонскиот јазик и на употребата на членот за определување.

Заклучок

Познато е дека тестот претставува дел од секоја наставна програма преку кој се тестираат познавањата за усвоените наставни содржини. Кога станува збор за тестирање на познавањата на именските форми од македонскиот јазик, покрај другото, треба да им се посвети внимание на познавањата на граматичките категории кај именките:

а) За граматичката категорија *род* кај именките е важно да се прави разлика меѓу природниот и граматичкиот род, Да се препознава родот на именките според нивниот завршеток, и особено внимание треба да се посвети на исклучоците (*љубов, пролет*) и на двојните форми (*песок, кал*).

б) Во однос на тестирањето на познавањата на граматичката категорија *број* кај именките, треба да ѝ се посвети внимание на правилната употреба на наставките за формите на *обична*, на *збирна* и на *избројана* множина, на множинските форми од туѓите именки, како и на употребата на именките што не образуваат множински форми.

в) Кога се тестираат познавањата за употребата на тројниот член во македонскиот јазик, внимание треба да им се посвети на случаите во кои на личните и на географските имиња се додава член, односно, не се додава член. Потоа, треба да се води сметка при препознавањето на просторственото определување на предметите со помош на членот и начинот на распределбата на тројниот определен член (сп. Т. Гочкова-Стојановска, Л. Минова-Ѓуркова, И. Пановска-Димкова 2005:52).

Нашата анализа покажа дека при подготвување вежби за која било граматичка категорија секогаш треба да се подготвуваат повеќе вежби, и поедноставни (со едно барање), особено при почетното усвојување, и посложени (со две или со повеќе барања), со навлегувањето во сложеноста на наставата, зашто не се знае за кои студенти ќе биде наменет еден учебник.

Кон сето ова ќе наведеме уште и:

а) Кога станува збор за граматичката категорија *род*, особено треба да се посвети внимание на завршокот на именките, со оглед на фактот што нема по еден одделен завршок за секој род одделно. Потоа, треба да им се посвети поголемо внимание на студентите чиј мајчин јазик не познава граматички род (како што е турскиот), за кои треба да има поголем број вежби за усвојување на родот кај именките.

б) За полесно усвојување на граматичката категорија *број*, најпрвин е потребно да има вежби во кои ќе се бара менување на граматичките форми на именките од еднина во обична множина, но и обратно, од обичната множина во еднина. Секако треба да бидат застапени и вежби со избројана и со збирна множина во поголем број, така што тоа би довело до помал степен на мешање на наставките.

в) Со оглед на фактот што постпозитивниот член во македонскиот јазик е една од најважните негови специфичности, а членските наставки (за определност) се врзуваат и со родот на именките, треба особено да се посвети внимание за кои студенти се подготвуваат вежбите. Се разбира дека посебно внимание треба да им се посвети и на членските наставки со кои се изразува просторност (-ов, -ва, -во, -ве, -ве, -ва; односно: -он, -на, -но, -не, -не, -на).

Покрај усвојувањето на членските наставки и усвојувањето на граматичките категории кај именките воопшто, важна е компетенцијата во однос на граматичките категории и во рамките на именската група, но и во рамките на именка во реченица.

Со тоа се отвора можност за понатамошни научни истражувања.

Користена литература:

кирилица

Бојковска, Ст., Пандев, Д., Минова – Ѓуркова, Л., Цветковски, Ж. 2008: *Опита граматика на македонски јазик*, Скопје: Просветно дело

Бужаровска, Е., Гочкова-Стојановска, Т. 1995: *Зборувате ли македонски? Почетен курс за странски (работна тетратка)*, Скопје: МЕДИС-Информатика.

Дучевска, А. *Македонскиот јазик како странски (состојби - процеси - перспективи)*, Меѓународен собир на соработка, прв, втор, друг јазик: Македонско - хрватски споредби. *Зборник на трудови*, Хрватска: Национална фондација за наука, високо образование и технолошки развој, стр.57

Конески, Бл. 2004: *Грамматика на македонскиот литературен јазик*, Скопје: Просветно дело

Конески, К. 1999: *Правописен речник на македонскиот литературен јазик*, Скопје: Просветно дело

Минова-Ѓуркова, Л. 2007: *Грамматика на македонскиот стандарден јазик за странци*, Скопје: 2-ри Август С – Штип

Накев, С. 1979: Тестирањето во наставата по странски јазик, *Литературен збор*, книга IV, година XXVI, Скопје: Сојузот на друштвата за македонски јазик и литература, стр.67-78

Октај, А. 2008: *Вовед во морфологија на турскиот јазик*, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“

Пановска-Димкова, И., Гочкова-Стојановска, Т., 2010: *Македонскиот јазик како странски - во контекст на проектната*

соработка, *Годишен зборник XXXVI*, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј, Филолошки факултет „Блаже Конески“, стр.541-547

Паноска, Р., Цукески, А. 1970: *Македонски јазик за странци, почетен курс*, Скопје: Семинар за македонски јазик, литература и култура

Стоянов, Ст., 1983: *Грамматика современног болгарског литературног јазика. Том II, морфологија*, Софија: Издателство на Българската академия на науките

Црвенковска, Е., Петроска, Е. 2013: *Македонскиот јазик како втор и странски: Терминолошки прашања*. Меѓународен собир на соработка, прв, втор, друг јазик: Македонско - хрватски споредби. *Зборник на трудови*, Хрватска: Национална фондација за наука, високо образование и технолошки развој, стр. 12.

латиница

Југ-Кранјес, Н. 1992: *Slovenščina za tujce*. Osmi, popravljени nitis, Ljubljana: Filozofska fakulteta

Minović, M. 1974: *Uvod u nauku o jeziku*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika

Škiljan, D. 1980: *Pogled u lingvistiku*. Zagreb: Školska knjiga

Summary

The above article deals with the grammatical categories in nouns in Macedonian as a foreign language. This study shows that the foreign students have issues with the grammatical categories in nouns in the process of acquisition of the nouns, and also in the process of learning Macedonian language. These issues can cause difficulties in learning of the certain grammatical phenomena, therefore, we pointed them out, along with their solutions, so that the students of the Macedonian as a foreign language will have a lot easier way of learning. Our suggestion was a different kind of tasks, and how they affect a different needs of the students. The tasks that involve language activities make demands upon the individual's communicative competence. This kind of tasks are not supposed to be routine nor automatic, but they require the use of strategies in communicating and learning. In our opinion, the tasks should contain one grammatical category if the student is Basic User, and two or more grammatical categories if the student is Independent or Proficient User of the language.